

การศึกษา “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เพื่อพัฒนาศักยภาพสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศด้านเศรษฐกิจดิจิทัล”

โดย นางสาวกฤษิณี สิงห์น้อย¹

การศึกษา “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เพื่อพัฒนาศักยภาพสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศด้านเศรษฐกิจดิจิทัล” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพ ศึกษาความต้องการด้านอาชีพของกลุ่มสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และเพื่อให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพด้านเศรษฐกิจดิจิทัลที่เหมาะสมกับสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของ Stufflebeam มาใช้ในการศึกษาความต้องการด้านอาชีพเศรษฐกิจดิจิทัลของกลุ่มสตรีและบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และการประเมินหลักสูตรการฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) ซึ่งมีขั้นตอน การประเมินผล ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลิตผล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพด้านเศรษฐกิจดิจิทัลที่เหมาะสมกับสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ สตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ผ่านการฝึกอบรมอาชีพจากศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว สค. จำนวน ๘ แห่ง, ผู้ที่สนใจฝึกอาชีพแต่ยังไม่ได้เข้ารับการฝึกอาชีพจาก สค. ผู้บริหาร/บุคลากรของ สค. และนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอก โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างประชากรด้วยวิธีการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง (Quota Selection) จำนวนทั้งสิ้น ๗๕๓ คน

ผลการศึกษา จากการประเมินทั้ง ๔ ด้าน ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง ๔ ด้าน โดยมีผลการประเมินเกิน ๓.๕๐ ตามเกณฑ์การประเมินในทุกประเด็น ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าการจัดการอบรมทักษะอาชีพของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ทั้ง ๘ แห่ง มีการบริการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีคุณภาพการบริการที่ดี ในส่วนของการศึกษาความต้องการด้านอาชีพของกลุ่มสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่า อาชีพที่กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการมากที่สุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ๑) หลักสูตรอาชีพนักออกแบบดิจิทัล Digital Designer หรืออาชีพกราฟิกดีไซน์ Graphic Designer ๒) อาชีพนักการตลาด Digital Marketer/อาชีพการขายออนไลน์ และ ๓) อาชีพนักสร้างคอนเทนต์ Content Creator โดยกลุ่มอาชีพทั้ง ๓ อาชีพ นั้น กรมกิจการสตรี

และสถาบันครอบครัว ต้องมีการออกแบบหลักสูตรและปรับแนวทางในการอบรมทักษะอาชีพ โดยในระยะแรก ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว มีความต้องการที่จะขอรับการสนับสนุนวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้านในทักษะอาชีพต่าง ๆ เนื่องด้วยแต่ละอาชีพต้องอาศัยทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ของผู้สอน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการคัดเลือกบุคคล ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ มาเป็นครูฝึก/วิทยากรให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมไปพร้อม ๆ กับการให้ทักษะความรู้แก่ครูฝึกของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและสถาบันครอบครัว เพื่อให้ครูฝึกของศูนย์ฯ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ต่อไป พร้อมทั้งต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือการอบรม อาชีพที่ทันสมัย เพื่อให้พร้อมต่อการจัดหลักสูตรต่าง ๆ

สำหรับปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้

๑) ปัจจัยด้านบุคลากรในแต่ละหลักสูตร พบว่า ศูนย์เรียนรู้ฯ หลายแห่ง บุคลากรยังขาดความเชี่ยวชาญในการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาหลักสูตร จึงทำให้การออกแบบหลักสูตรใหม่ ๆ ต้องอาศัย องค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ครูฝึกอาชีพอาจไม่ได้รับรู้หรือชำนาญในทุกเรื่อง โดยเฉพาะหลักสูตรที่ทันสมัย ส่งผลให้ครู ฝึกอาชีพอาจจะพัฒนาไม่ทัน แต่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ทางศูนย์ฯ ได้จัดสอนเสริมโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้ เข้ารับการฝึกอบรม ได้เรียนรู้ให้ทันกับความต้องการของตลาด

๒) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ พบว่า ศูนย์เรียนรู้ฯ บางแห่ง มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ที่อาจเป็นปัญหาในการจัดการอบรมในหลักสูตรที่ต้องการใช้อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ขาด งบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อ และยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาบุคลากรซึ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณ เช่น การ ส่งครูฝึกหรือเจ้าหน้าที่ไปพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน หรือพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะทางที่จำเป็นต่อการนำมาถ่ายทอด องค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ

๓) ปัจจัยด้านการรับรู้และศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มยังมีข้อจำกัด ในด้านความรู้ความเข้าใจ ซึ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมทักษะอาชีพนั้นเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างหลากหลาย บางกลุ่ม มีศักยภาพเรียนรู้ได้เร็ว แต่บางกลุ่มต้องใช้เวลาหรือบางกลุ่มอบรมแล้วก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ ซึ่งอาจจะ ต้องมีการประเมินทักษะความรู้ความสามารถก่อนการเข้ารับการอบรมทักษะอาชีพประเภทต่าง ๆ เพื่อความคุ้มค่าในการจัดการอบรมในแต่ละหลักสูตร

จากการศึกษา มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพด้านเศรษฐกิจดิจิทัลที่เหมาะสมกับสตรี และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

๑) ควรกำหนดและออกแบบหลักสูตรการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผู้บริโภคในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการฝึกอบรมอาชีพ ประกอบด้วย ผู้แทนทุกภาคส่วน เช่น กระทรวงแรงงาน (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการจัดหางาน) กระทรวง พาณิชยกรรม สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ สถานประกอบการ และเครือข่ายที่

เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาและออกแบบหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและผู้บริโภคในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล รวมทั้งมาตรฐานอาชีพ

๒) ควรดำเนินการศึกษาคาดการณ์แนวโน้มตลาดอาชีพและความต้องการแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแรงงานในชุมชน แรงงานในสถานประกอบการ และกลุ่มอาชีพอิสระที่ตอบโจทย์ความต้องการบริโภคของคนในพื้นที่ และควรดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพในหลักสูตรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการ ของตลาดและผู้บริโภค อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มโอกาสในการมีรายได้และการมีงานทำให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามารับการฝึกอาชีพ

๓) ควรพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรที่ครบวงจร โดยการออกแบบโครงสร้าง รายวิชา และบริหารจัดการหลักให้ครอบคลุมถึงทักษะความรู้ด้านอาชีพ ความรู้ด้านการตลาด การเข้าถึงแหล่งเงินทุน การดำเนินธุรกิจ ขนาดย่อม ขนาดกลาง และการนำไอซีทีมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ

๔) การพัฒนาหลักสูตร ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่อาชีพนั้น ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลทำให้ทุกอาชีพต้องมีการปรับตัวและปรับกลยุทธ์ในการดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น โดยที่ทุกอาชีพต้องพึงพาการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพื่อทำให้ลูกค้ารู้จักและสนใจ ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการนำสื่อออนไลน์เข้ามาใช้ในการพัฒนารูปแบบของหลักสูตรต่าง ๆ เช่นเดียวกับอาชีพร้านตัดผมก็ต้องใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook , Instagram หรือสื่อโซเชียลมีเดียอื่น ๆ เข้ามาโฆษณาร้านให้เป็นที่รู้จักและเรียกลูกค้าเช่นกัน

จากผลการศึกษา แม้ผลการประเมินหลักสูตรการฝึกอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ในภาพรวมจะผ่านเกณฑ์การประเมินในทุกด้าน แต่ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายยังมีความต้องการให้เพิ่ม ทักษะด้านดิจิทัล และข้อเสนอให้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรระยะกลาง หลักสูตรเดิม จำนวน ๒ หลักสูตรเดิม คือ ๑) หลักสูตรอาหารและเบเกอรี่ ๒) หลักสูตรเสริมสวย โดยการคัดเลือกหลักสูตรดังกล่าว พิจารณาจากหลักสูตรที่ได้รับความนิยมจากผู้เข้ารับการอบรม ที่เป็นสตรีและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้สมัครเข้าอบรมสูงสุด ๒ ลำดับแรก และสามารถต่อยอดในการประกอบอาชีพได้ง่ายและขอเสนอหลักสูตรใหม่ด้านดิจิทัล จำนวน ๓ หลักสูตร ที่ได้จากข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ และยังเป็นหลักสูตรที่สามารถต่อยอดในด้านการตลาดในหลักสูตรเดิมที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวมีการเปิดอบรมได้ด้วย ซึ่งหลักสูตรดิจิทัลที่มีผู้ตอบแบบสำรวจสนใจมากที่สุดเป็น ๓ อันดับแรก คือ ๑) หลักสูตรอาชีพ นักออกแบบดิจิทัล (Digital Designer) หรืออาชีพกราฟิกดีไซน์ (Graphic Designer) ๒) หลักสูตรนักการตลาด (Digital Marketer) /อาชีพการขายออนไลน์ และ ๓) หลักสูตรอาชีพนักสร้างคอนเทนต์ (Content Creator)

๒. ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการ

๑) การส่งเสริมทักษะด้าน E-commerce ให้แก่กลุ่มเป้าหมายทั้งสตรี กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มเปราะบาง ให้มีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล เพื่อรองรับความต้องการ ทักษะที่ตอบสนองยุคเศรษฐกิจดิจิทัล พบว่า หลักสูตรที่มีผู้สนใจมากที่สุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ๑) หลักสูตรอาชีพ

นักออกแบบดิจิทัล/กราฟิกดีไซน์ ๒) หลักสูตรนักการตลาด/การขายออนไลน์ และ ๓) หลักสูตรนักสร้างคอนเทนต์ และเน้นให้มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อต่อยอดช่องทางการตลาดให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น เช่น แพลตฟอร์มทวิตเตอร์ by พม. ให้ผู้ที่ฝึกอาชีพเรียนรู้การใช้งานแพลตฟอร์มต่าง ๆ และนำมาใช้ โดยช่องทางที่จำเป็นต่อการสร้างตลาดออนไลน์ มีหลายรูปแบบ เช่น การขายของออนไลน์ ถ่ายรูปทำคลิป นำเสนอ ไลฟ์สด เผยแพร่คลิป ซึ่งสามารถนำเทคนิคการขายต่าง ๆ เหล่านี้มาออกแบบเป็นหลักสูตรเพื่อสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้

๒) การพัฒนาศักยภาพการบริการของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศาสตร์และครอบครัว

๒.๑) ให้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการฝึกสอน โดยในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเพื่อออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ เช่น กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว สตรีหม้าย ผู้ประสบปัญหาทางสังคม ผู้ที่แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ดังนั้น การจัดหลักสูตรการสอนต้องวางแผนการทำงานในเชิงรุก โดยต้องเริ่มต้นด้วยการสอนการค้นหาตัวเอง passion เป้าหมาย เพื่อเลือกการฝึกอาชีพได้ถูกต้อง ทั้งในกรณีที่จะฝึกอบรมเพื่อไปเป็นลูกจ้าง/พนักงานบริษัท เป็นผู้ประกอบการ หรือเพื่อประกอบอาชีพอิสระ

๒.๒) ให้มีระบบการติดตามประเมินผล และระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายผู้ฝึกอาชีพจากศูนย์ฯ เพื่อใช้ในการติดตามผล และเสริมพลังให้แก่กลุ่มเป้าหมายประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถนำผลไปใช้ประโยชน์ ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรได้ด้วย โดยอาจส่งเสริมให้มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อติดตามและให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายแบบครบวงจร

๒.๓) ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีศักยภาพในการฝึกอาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานและผู้บริโภค โดยการพัฒนาให้มียุทธศาสตร์ความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านทักษะอาชีพและทักษะด้านดิจิทัล

๓. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

๑) ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างมาตรฐานวิชาชีพ และสร้างที่น่าเชื่อถือให้แก่ผู้ผ่านการอบรมอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแรงงานที่มีฝีมือผ่านเกณฑ์มาตรฐานและมีใบประกาศจากสถาบันชั้นนำรองรับมาตรฐานแรงงานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สถานประกอบการที่จะรับแรงงานเข้าสู่ระบบแรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ

๒) ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์และสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป รู้ถึงบทบาทและพันธกิจของกรมฯ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย และเน้นการทำงานเชิงรุกมากขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศาสตร์และครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาให้กลุ่มเป้าหมายที่ขาดโอกาสและ

เข้าไม่ถึงโอกาสได้รับรู้ถึงแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพมากขึ้น โดยการเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย มีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย

๓) ควรมีการกำหนดมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการที่ต้องการทักษะฝีมือแรงงาน ในการส่งเสริมอาชีพและถ่ายทอดทักษะที่ตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการนั้น ๆ โดยใช้วิธีการจับคู่ (matching) การฝึกอาชีพตามความต้องการของสถานประกอบการ เช่น การเปิดโอกาสให้สถานประกอบการร่วมออกแบบหลักสูตรและส่งวิทยากร/ครูฝึกทักษะด้านอาชีพมาสอนร่วมกับครูฝึกของศูนย์ฯ ซึ่งจะทำได้แรงงานที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ หรือจัดทำฐานข้อมูลประเภทแรงงานที่สถานประกอบการต้องการ สินค้าที่ผู้ประกอบการต้องการ เพื่อเป็นแหล่งฐานข้อมูลเรื่องตลาดแรงงาน ความต้องการสินค้า ช่องทางการจำหน่าย เพื่อนำมาสนับสนุนให้กับผู้ประกอบการอาชีพของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศรีและครอบครัว ทั้ง ๘ แห่ง

๔) ควรมีแนวนโยบายในการส่งเสริมให้สถานประกอบการเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างแรงงานทักษะอาชีพมากขึ้น โดยมีมาตรการสิทธิประโยชน์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการต่าง ๆ เข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงงานสร้างอาชีพรูปแบบใหม่ ๆ ร่วมกับศูนย์เรียนรู้ฯ หรือมีการจัดประกวดที่ให้แก่เด็กรุ่นใหม่ในสถาบันการศึกษาชั้นนำเข้ามาร่วมกันออกแบบงานฝีมือต่าง ๆ และถ่ายทอดให้กับครูฝึกและนักเรียนแต่ละรุ่นเพื่อหาแรงบันดาลใจให้ทั้งกับนักศึกษาและครูฝึกในการสร้างสรรค์งานฝีมือ หรืองานนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหัตถกรรม ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ทางศูนย์เรียนรู้ฯ มีอยู่ให้มีมาตรฐานมากขึ้น หรือมีความน่าสนใจมากขึ้น

¹ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสตรี

